

NAZIM HIKMET

NAZIM Hikmet öleli 25 yıl oldu. Kızkardeşi Samiye Yaltırım, şimdi onun, vatandaşlığa yeniden alınması için Başbakanlığa bir dilekçe verdi.

Bu dilekçe Türk sanat ve düşünce hayatındaki büyük bir çelişkinin giderilmesi için fırsattır. Hükümetçe, her türlü önyargıdan uzak olarak, iyi değerlendirilmesini dileriz.

Nazım Hikmet, "Türk şiiri" denilince bütün dünyada akla gelen ilk isimdir. Eserleri pek çok dile çevrilmiştir. Müzikleştirilip plaklara okunmuştur. Makalelerin, kitapların, televizyon programlarının konusu yapılmıştır.

Bugün herhangi bir Batı ansiklopedisini açın: "Türk şairi" olarak onun adını görürsünüz. Ve çoğunda sadece onun adını..

Ama Nazım Hikmet, 15 Ağustos 1951'den beri Türkiye'de bir "Türk" olarak tanınmıyor. Nedeni o günkü Resmi Gazete'de çıkan Bakanlar Kurulu kararnamesiyle "Türk vatandaşlığından çıkarılmış" olmasıdır.

Evet.. Nazım Hikmet, 1951 yılının 15 Haziran'ında — kararnamedeki ifadeyle— "pasaportsuz olarak İstanbul'dan Romanya'ya kaçmış ve oradan da Moskova'ya gitmiş"ti.. Ve bu olay, Türk kamuoyunda geniş çalkantılara neden olmuştu..

O zamanlar Türkiye'de Nazım Hikmet hakkında neler söylendi, neler yazıldı? Nazım Hikmet, Moskova'dayken Türk rejimi hakkında neler söyledi, neler yazdı?

Şimdi 25 yılın gerisine dönülüp de bakılınca görülür ki, hepsi çağın gerisinde kalmış tartışmalardır.

1950'lerin başları, dünyadaki ideolojik kutuplaşmaların had safhada olduğu "soğuk savaş" yılları.. İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki Sovyet ve Çin yayılmaları, Batı'ya bir "Komünistler geliyor" korkusu içine sokmuş.. Avrupa "Demir Perde"ye karşı kendini savunma derdinde.. Uzakdoğu'da Kore savaşı sürüyor.. ABD'de "iç komünistler" e karşı McCarthy komisyonu faaliyette..

İki blokta da, kendi bloku içindeki ideolojinin dışında bir şey söyleyene tahammül yok..

Tabii Türkiye'de, haydi haydi yok.. Türk-Sovyet ilişkileri, daha savaşın öncesinden itibaren soğuklaşmış.. Savaş sonrasında ise Sovyetler'in toprak talepleri gelmiş.. Soğuk savaşın en yoğun yaşandığı ülkelerden biri o..

Nazım Hikmet'in 12 yıllık bir hapisten sonra bir "Genel Af" kanununun kapsamı içine —biraz da güçlkle— girip hürriyetine kavuşması, işte o sıralarda.. Hükümet ona, o hükümete şüpheyile bakıyor.. Ve tam o sırada, o 49 yaşındaki adama bir de "askere alma" çağrısı geliyor. Nazım Hikmet, yakınlarının sonradan yaptığı açıklamalara göre "askerde ölmek"ten korkuyor.. Zaten daha önce Sabahattin Ali'nin öldürülüşü gibi karanlık bir olay var. Haklı ya da haksız, korkuyor. Kaçıyor..

Yoksa kaçır mı? Kaçmadan önce şunu diyen o:

"Dörtnala gelip Uzak Asya'dan
Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan
Bu memleket bizim.."

Kaçtıktan sonraki hayatını da, "bu memleket"e özlem içinde geçirip o özlemle ölen o:

"Bir vapur geçer Varna önünden
Uy Karadeniz'in gümüş telleri
Bir vapur geçer Boğaz'a doğru
Nazım usulcacık okşar vapuru
Yanar elleri"

Ama Moskova'dayken "komünistlik" de yapmış.

O, dünyanın bir başka dönemine ait koşullarla birlikte gelip geçmiş bir ayrıntıdır. Bugünkü dünyanın Washington'unda "komünistlik", Moskova'sında "antikomünistlik" yapılıyor.. Ve kimsenin kılı kıpırdamıyor..

Türkiye Cumhuriyeti hükümeti de, Nazım Hikmet'le ilgili dilekçeyi, 37 yıl öncesindeki ayrıntılara göre değil, bugüne ve yarına bakarak değerlendirmelidir.

Nazım Hikmet bugünün dünyasında da "Türk şairi" olarak var. Yarın da var olacak. Bizim vatandaşlık kayıtlarımızda "yok" sayılmasının, bize zararından başka, ki-me ne faydası var?.

ALTAN ÖYMEN

5.6.88

TT-505372

